

V I H A R A C S Ö N D E L Ő T T

AMERIKA VISZONTAGSÁGAI,

A 2020-AS ÉVEK VÁLSÁGAI

ÉS A GYŐZEDELMEK JÖVŐ

GEORGE FRIEDMAN

MCC
PRESS

X 365.841

V I H A R A C S Ö N D E L Ő T T

AMERIKA VISZONTAGSÁGAI,

A 2020-AS ÉVEK VÁLSÁGAI

ÉS A GYŐZEDELMEK JÖVŐ

GEORGE FRIEDMAN

**MCC
PRESS**

A fordítás alapjául szolgáló eredeti kiadás:

George Friedman: *The Storm Before the Calm: America's
Discord, the Coming Crisis of the 2020s, and the Triumph Beyond*

This translation published by arrangement with Doubleday,
an imprint of The Knopf Doubleday Group,
a division of Penguin Random House LLC,
New York, 2020.

Illustrations created by Stacy Haren from Geopolitical Futures.

Maps and charts created by Geopolitical Futures.

Magyar kiadás:

George Friedman: *Vihar a csönd előtt: Amerika viszontagságai,
a 2020-as évek válságai és a győzedelmes jövő*

© MCC Press Kft., 2022

Fordította: Ifj. Csák János

Lektorálta: Csák János Zoltán

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános
előadás, a rádió- és televízióadás jogát, az egyes fejezetekre is.

ISBN 978-615-6351-12-8

Kiadja az MCC Press Kft.

Felelős vezető: Dr. Novák Tamás

Felelős szerkesztő: Helfrich Judit

Szerkesztette: Szendi Nóra

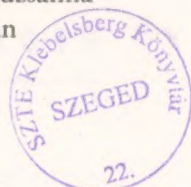
Korrektúra: Takács Andrea

Layout és tördelés: Baranyai Zsuzsanna

Borítóterv: Keceli Zoltán

X 365841

magyar
nyomda termék
NYOMDA- ÉS PAPÍRIPARI SZÖVETSÉG

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt., Debrecen

Felelős vezető: Győrfi Csaba vezérigazgató

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001473855

Ajánlom Amerika jövőjének – unokáimnak:

*Ethannek, Austinnak, Mirának, Ashernek, Arinak, Kathrynnek,
Nicholasnak és Douglassnek*

Tartalom

Bevezetés	11
-----------	----

ELSŐ RÉSZ: AMERIKA FELTALÁLÁSA

1. Az amerikai kormányzati rendszer és a nyughatatlan nemzet	21
2. Az ország – a hely, amelyet Amerikának hívnak	35
3. Az amerikai nép	77

MÁSODIK RÉSZ: AMERIKA CIKLUSAI

4. Hogyan változik Amerika?	105
5. Hogyan alakítja a geopolitika a 2020-as éveket?	111
6. Az intézményi ciklusok és a háború	129
7. A társadalomgazdasági ciklusok	157

HARMADIK RÉSZ: VÁLSÁG ÉS CSÖND

8. A közelgő vihar előszele	195
9. A 2020-as évek válsága – a ciklusok összecsapása	217
10. A 2020-as évek technológiai és oktatási válsága	241
11. A viharon túl	267
Konklúzió: Az amerikai kor	297
Köszönetnyilvánítás	307
A szerzőről	309

„Azok voltak a legjobb idők; azok voltak a legrosszabb idők. A bölcsesség kora volt az; meg a bolondság kora. A hit korszaka; a hitetlenség korszaka. A Világosság ideje; a Sötétség ideje. A remény tavasza; a kétségbeesés tele. Előttünk volt még minden; nem volt már előttünk semmi. Mind egyenesen a Mennyszádba indultunk; vagy ellenkező irányba. Röviden: annyiból volt az a kor a miénkhez hasonlatos, hogy leghangosabb nagyságairól – jóban-rosszban – csak áradozó szuperlatívuszokban szabadott beszélni.”

Charles Dickens: *Két város regénye*
(Fordította: Karinthy Frigyes)

Bevezetés

Az Egyesült Államok nehéz időszakon megy keresztül. Az amerikaiak Donald Trump elnökségére összpontosítanak. Ellenségei korruptnak és alkalmatlannak tartják. Támogatói szerint áldozat, akit az erőpozícióját védő elit el akar pusztítani. Trump áll a feszültségek középpontjában, mintha egyedül ő lenne a probléma vagy a megoldás.

Ez egyáltalán nem újdonság. Az Amerikában ma megfigyelhető egymás elleni acsarkodás szinte jelentéktelen az Egyesült Államok más időszakaiban, például a 650 ezer ember halálát követelő polgárháborúban vagy az 1960-as években tapasztaltakhoz képest, amikor a 82-es ejtőernyős hadosztály nézett farkasszemet a detroiti orvlövészekkel. Abraham Lincolnt írástudatlannak és majomnak hívták. Richard Nixont bűnözőnek nevezték, ami később be is igazolódott, még ha ő a médiát okolta is ezért. Néhány elnököt, például Lincolnt, Nixont és Trumpot egyesek ócsárolnak, míg mások magasztalnak. A valóság azonban az,

hogy az elnököknek nincs elég hatalmuk ahhoz, hogy problémát okozzanak – ahogy ahhoz sem, hogy uralkodjanak az áramlatokon, amelyeket meglovagolnak.

Az amerikaiak Washington, Jackson és Lincoln óta nagy jelentőséget tulajdonítanak az elnöknek. Ez megmosolyogtató, hiszen az amerikai elnök hatalma eltörpül egy európai miniszterelnökéhez képest. Az alapítók szándékosan alakították ezt így, a megoldásuk pedig időtállóan bizonyult. Az elnökkel kétkezes törvényhozás, számtalan szövetségi bíró és ötven szuverén állam áll szemben. Szinte soha nem ér el semmit, mégis irányt szab a nép figyelmének. Így tehát amikor a nemzet egy periodikus és megjósolható válságon megy keresztül, az amerikaiak – ahelyett hogy megértenék az eseményeket mozgató személytelen erőket – az elnököt hibáztatják vagy magasztalják.

Ez a könyv az amerikai történelmet alapjaiban meghatározó folyamatokra összpontosít, a jelent tágabb történelmi összefüggésben értelmezi, ezzel a mai indulatokat is kontextusba helyezve. Továbbá rávilágít a 2020-as és 2030-as évek közelgő, nagyon is valószínű válságára, végezetül pedig rámutat arra is, hogy miképpen fog az Egyesült Államok megbirkózni az ezzel járó kínokkal és zűrzavarral, s hogyan fog mindebből még erősebben és dinamikusabban kiemelkedni.

Jelenleg egy sor alapvető szerkezeti változás zajlik az Egyesült Államokban, amelyek mélyreható feszültségeket szülnek. A szövetségi kormány periodikusan bekövetkező fordulaton megy keresztül, amely során működése és a társadalomhoz fűződő hagyományos viszonya átalakul. A fordulatot a rendszer egyre gyakoribb hibái kényszerítik ki. Ezzel egyidejűleg a gazdasági rendszerben is alapvető átalakulás zajlik, többek között a pénz-

bőség és a korlátozott befektetési lehetőségek miatt. Ennek viszont az a következménye, hogy visszaesik az innováció, ami pedig a termelékenység növekedési ütemének erőteljes lassulását vonja maga után. A kormányzat és gazdaság működésében jelentkező feszültségek mellett nyomás nehezedik az Egyesült Államokra, hogy megtalálja egyensúlyi állapotát a globális viszonyrendszerben. Ebben a helyzetben az amerikai társadalmat ez idáig összetartó erők meggyengülnek. A folyamat a 2020-as években is folytatódik. Az elnök személyétől függetlenül még egy évtizedig félelem és reszketés kísérti majd az országot.

Ez egyáltalán nem az első ilyen eset.

Az amerikai történelmen távlatból végigtekintve két nagy ciklus rajzolódik ki előttünk. A ciklusok logikáját megértve az Egyesült Államok mai helyzetét is értelmezhetjük. Az egyik az „intézményi ciklus”, amely körülbelül nyolcvanévente vesz fordulatot. Az első intézményi ciklus az 1780-as évek közepén, a függetlenségi háború végével és az Alkotmány megszövegezésével indult, s 1865-ben, a polgárháborúval végződött. A második intézményi ciklus nyolcvan évvel később, a második világháború végével zárult le. A következő ciklusfordulóval járó feszültségek most kezdenek nyilvánvalóvá válni, a forduló maga pedig 2025 körülre várható.

A másik nagy ciklus a „társadalomgazdasági ciklus”, amely nagyjából ötvenévente vesz fordulatot. A legutóbbi fordulat 1980 körül történt, amikor az 1960-as években kezdődő gazdasági és társadalmi problémák a gazdasági és társadalmi rendszerek alapvető átalakulásában tetőztek. A következő fejezetekben részletesen elmagyarázom, hogyan változtak a korábbi társadalomgazdasági ciklusok: az 1930-as évek elején, miután kitört a nagy

gazdasági világválság, vagy azt megelőzően, az 1880-as években, amikor az ország talpra állt a polgárháborút követően. Ma ismét egy társadalmi és gazdasági bizonytalanságokkal járó időszak áll előttünk, amely a 2020-as évek végén zárul majd le.

E két ciklust vizsgálva szembeötlik valami, amire korábban nem volt példa. A jelenlegi intézményi ciklus a 2020-as évek közepén torkollik válságba, amit rövid időn belül a társadalomgazdasági ciklust lezáró válság követ. Most fordul elő először Amerika történetében, hogy a két ciklus olyan gyors egymásutánban tetőzik, hogy szinte átfedésben vannak. Ez pedig nyilvánvalóan azt jelenti, hogy a 2020-as évtized az amerikai történelem nehezebb évtizedeinek egyike lesz, különösen az Egyesült Államok új és összetett világpolitikai szerepét is figyelembe véve – ami szinte egyik korábbi ciklusban sem volt tényező. A Trump-kormányzat tehát csupán előfutára volt ennek az időszaknak – és annak, ami utána következik. Ez azonban sem pozitív, sem negatív értelemben nem Donald Trumpról szól. Tekintsük őt bátornak és rámenősnek, vagy alkalmatlannak és faragatlannak, ha a színfalak mögé nézünk, ő – amiképp mi is – csak utasok vagyunk Amerika történelmének hullámvasútján.

Fontos megjegyezni, hogy minden egyes amerikai társadalomgazdasági ciklus után bizakodó és gyarapodó időszakok köszöntöttek be. A polgárháború után hihetetlen fellendülésnek indult az ország, harmincöt évvel később pedig már az Egyesült Államok adta a világ ipari termelésének a felét. A második világháború után példátlan és tömeges növekedésnek indult a felsőfokú végzettségűek osztálya. A hidegháborút a világot alapjaiban megváltoztató technológiai forradalom követte. Nem a világvegét hirdetem tehát. Az a jóslatom, hogy az amerikai történe-

lem nagyon nehéz időszaka kezdődik, amely mostantól egészen a 2030-as évek elejéig tart majd. Onnantól viszont a bizakodás és gyarapodás időszaka köszönt be.

Ne feledjük, hogy – bár más nemzetek esetében ez előfordul – a ciklusfordulók nem roppantják össze az Egyesült Államokat. Épp ellenkezőleg: ezek segítik elő az ország fejlődését. A ciklusok jelentik az Egyesült Államok motorját. Minden periódus a megelőző ciklus szülte problémával indul, s létrehoz egy új modellt, amelyből Amerika új erőt merít. Az új modell kifutja magát, és idővel maga is megoldandó problémává válik.

Szembetűnő a ciklusok rendszeressége és gyors lefolyása. Míg más országokban a ciklusfordulók időzítése és intenzitása sokkal kevésbé előrejelezhető, addig az amerikaiak könnyen megjósolhatók és gyakoriak. Ez Amerika fejlődésének sebességéből és dinamikájából következik, ami az Egyesült Államok struktúrájából fakad: kormányzati rendszeréből, népéből és területéből. Ezek teszik lehetővé a gyors növekedés mellett a növekedés irányítását is. Egy nemzet fejlődése nem lineáris. A régi, haszontalanná vált rendszereket le kell rombolni, és újakat kell építeni. Az Egyesült Államok természete ezt mindig is elősegítette, és – amint a következő fejezetekben részletesen kifejttem – ez a jövőben is így lesz.

A legfontosabb tényező, amelyet figyelembe kell vennünk, hogy az Egyesült Államok feltalált nemzet: nem természetes úton fejlődött ki az évezredek során egy földrajzi helyen élő emberek véges csoportjaiból, mint például Kína vagy Oroszország. Sőt, az Egyesült Államok egy szándékosan és gyorsan feltalált nemzet. Az amerikai rendszert elsőként a Függetlenségi nyilatkozat körvonalazta és az Alkotmány intézményesítette. Az amerikai

nép számos országból érkező és mindenféle nyelven beszélő egyénekből állt össze, akik eltérő okokból kerültek Amerikába: a legtöbben szabad elhatározásból, sokan pedig erővel kényszerítve. Az Egyesült Államok polgárai a semmiből találták fel önmagukat. Fontos szempontokból Amerika területe is önmagát találta fel. Olyan lehetőségeket kínált lakóinak, amilyeneket a legtöbben el sem tudtak képzelni, s olyan felhasználási formákat mutatott, amilyenekre senki sem számított.

A kormányzati rendszer, a nép és a terület együtt olyan agilitással ruházta fel a nemzetet, ami a legtöbb más népből hiányzik. A kormányzati rendszert úgy alkották meg, hogy rugalmas legyen, és biztosítsa az embereknek, hogy szabadon és gyorsan kihasználhassák a területen kínálgató lehetőségeket. Ezért képes az Egyesült Államok hihetetlen sebességgel fejlődni. Idővel azonban minden elkopik, s ez a nemzetet szinte összeroppantó, gyakori válságokhoz is vezet. De Amerika összeomlás helyett erőt merít a válságokból, és figyelemre méltó agilitással alakítja át önmagát.

A könyvet három részre osztottam. Az első részben bemutatom az amerikai jellemet, az amerikai értékeket és az „amerikai nép” kialakulásához vezető történelmet. Ebből az is kiderül, hogy miért olyan nagy az Egyesült Államok ellenálló képessége, és hogyan képes átvészelni a legszélsőségesebb időszakokat is. A második részben részletesen bemutatom a két nagy ciklust és az amerikai történelmet befolyásoló tényezőket, különös tekintettel azokra, amelyek az Egyesült Államok mostani válságához vezettek. A harmadik rész előrejelzés a jövőről, bemutatva az előttünk álló válságot, amikor – eddig soha nem tapasztalt módon – a két ciklusforduló egymásba fonódik 2020 és 2030

között. Végül áttekintem, mi következik a válság után, hogyan fest Amerika jövője a vihart követően.

Ez a könyv annak a története, hogy miként működik a felszín alatt az Egyesült Államok valójában. Ennek megértését az amerikai kormányzat, a nép és a terület sajátosságaival kell kezdenünk. Az Egyesült Államok történetének lényege az, ahogy a növekedés érdekében módszeresen változtatja a formáját. Ebből pedig az következik, hogy meg kell ismernünk az Egyesült Államok formálódását az alapítástól kezdve, majd azt, hogy miként működnek a ciklusok, végül pedig, hogy ezek mit vetítenek előre a jövőre nézve.

A viharon túl

Az új ciklusok gyakran rendetlenül indulnak, amíg új megoldásokat nem alakítanak ki és kezdenek alkalmazni. Vegyük például az 1930-as vagy az 1970-es éveket, amelyek egy-egy társadalomgazdasági ciklusforduló előtti vagy utáni időszakra estek. Mindkettőt hosszabb, gyarapodó korszak követette. Az intézményi váltásokat általában katonai konfliktus előzi meg, amelyek lezárása megteremti az új intézményi struktúra alapjait. Ebből az olvasztótégelyből viszont egy új társadalomgazdasági és egy új intézményi rendszer is ki fog emelkedni. A 2020-as éveket kudarok szegélyezik – a 2030-as és az azt követő évek viszont az alkotás évei lesznek.

A 2028-as választás (vagy legkésőbb a 2032-es) fogja megteremteni a politikai keretrendszert ahhoz, hogy magunk mögött hagyhassuk a megelőző évtized viharát. A hatodik társadalomgazdasági ciklusba lépve a politikai csata egyik oldalán az immáron megkopott és reakciós technokraták állnak, akik továbbra

is azt állítják, hogy a szakértelmük, a bizonyítványaik és az érdekeik erkölcsileg felhatalmazzák őket az Egyesült Államok irányítására. Velük szemben egy, az előző ciklus kisemmizettjeinek örököseiből álló koalíció sorakozik fel, akik felülemelkednek az előző ciklust uraló etnikai ellentéteken. Ez a szövetség – ahogy általában történni szokott – megköveteli, hogy a hatalmat és a vagyont másképp osszák el, ám ezzel ismét újraértelmezik Amerika társadalmi látképét. Az új társadalomgazdasági ciklushoz hozzákapcsolódik a következő intézményi váltás.

A negyedik intézményi ciklus kihívása az, hogy miképp alakítsa át a társadalom minden területét behálózó szövetségi kormányt, amely már nem működik hatékonyan. A problémát meg kell oldani, és egy új kormányzati alapelv bevezetése jelenti majd a megoldást. Furcsa módon ez az alapelv már most is része a szövetségi rendszernek, mégpedig a legnagyobb bürokráciának mind közül: a hadseregnek. A hadseregben létezik egy parancsnoki szándék nevű alapelv. A parancsnok egy bizonyos fokig megfogalmazza a szándékát, utána pedig elvárja, hogy az alárendeltjei az adott helyzet függvényében foganatosítsák azt. Az alárendeltek nem térhetnek el a szándéktól, de nem is ültethetik át a gyakorlatba gépiesen, élethelyzettől függetlenül. A parancsnok azért felel, hogy a megfogalmazott szándék ne csak világos, de érthető is legyen. Ezt követően pedig úgy igyekszik elérni a szándékolt eredményt, hogy a kezdeményezést tisztjeire és tiszthelyetteseire bízza. Ez nem minden hadseregre igaz. A szovjet hadsereg például technokrata volt. Az USA hadserege viszont mindig is elvárta a szándékon alapuló kezdeményezőkézséget.

A gondolat, hogy a szövetségi kormány szándék, és ne mereven kialakított szabályok alapján működjön, ellenkezően látszik

minden amerikai kormányzati alapelvvél, mivel nem kezel mindenkit és minden esetet ugyanúgy, és döntési hatalmat ad alacsonyabb beosztású tisztviselők kezébe. Ezt jól példázza egy eset az 1944-es normandiai partraszállásról. Az amerikai erők sővénykerítésekre ütköztek, ami csapdába ejtette őket, és lehetetlenné tette az előrenyomulást. A szándék az volt, hogy a hadsereg gyorsan bevonuljon Franciaországba, és bekerítse a németeket. Curtis G. Culin őrmester megbeszélte a problémát az osztagával, és kitalált egy megoldást: pengéket erősített a tankokra, hogy átvágják a sővénykerítést. Engedélykérés nélkül módosított egy tankot, és felfedezte, hogy a megoldás működőképes. Számos szabályt megszegett, többek között engedély nélkül átalakított egy méregdrága harckocsit. Omar Bradley tábornok látta az innovációt, és meg sem fordult a fejében, hogy rendreutasítsa Culin. Becsületrendet (Legion of Honor) adományozott neki, és parancsba adta a tankok átalakítását Culin megoldása alapján. Bradley emberei ismerték a tábornokuk szándékát. Culin megértette a szándékot, és váratlan formában, de aszerint cselekedett – és ebben rejlett a Normandiából való kitörés kulcsa.

A cselekvés a parancsnok szándékán alapuló szabadsága azt jelenti, hogy az elvárás a siker, nem pedig a siker elérésének egy bizonyos módja. A Közlekedésbiztonsági Hivatal (TSA) feladata megakadályozni, hogy terroristák repülőgépeket robbantsanak fel, vagy utasokat öljenek meg. A technokrata megoldás erre az, hogy minden utast ugyanannak a vizsgálati folyamatnak vetnek alá. A szándékon alapuló kormányzás azonban lehetővé tenné a TSA alkalmazottja számára, hogy egy kilencvenéves, kerekesszékes nő túlzott kényelmetlenség nélkül átjusson a biztonsági ellenőrzéseken, mégpedig az alapján, hogy a TSA alkalmazottja

a szándék elvét alkalmazza. A szándék a tragédiák megakadályozása, a TSA-alkalmazott – aki sokkal több tapasztalattal rendelkezik, mint a TSA-kézikönyv – mérlegelése alapján pedig az idős hölgy nem képes ilyenfajta tragédiát okozni. A szándék megvalósul – a mérnökiileg tervezett megoldást pedig nem kell alkalmazni. Ez ellen azt az érvet hozzák fel, hogy a dolgozók felhatalmazása miatt terroristák csúszhatnak át a szűrésen. A másik lehetőség, hogy ugyanez egy mérnökasztalon szerkesztett, gépiesen végrehajtott folyamat során következik be.

Vagy vegyünk egy másik példát. Amikor hatvanöt éves lettem, tudtam, hogy jogosult vagyok Medicare-re. Dolgoztam, és volt magánbiztosításom, ezért nem láttam okát, hogy váltsak, és a kormánnyal fizettessem ki az orvosi költségeimet. Két évvel később felfedeztem, hogy nem csupán jogosult vagyok a Medicare-re, hanem muszáj élnem vele. Amikor elmentem feliratkozni, azt mondták, hogy életem végéig büntetést kell fizetnem. A büntetés bosszantó volt ugyan számomra, de nem nagy összeg. De mi történik, ha romlanak a körülményeim, és teherre válik? Azt mondták, hogy küldhetek egy kérvényt, hogy felmentsenek a büntetés fizetése alól, amit jövedelem és más szempontok alapján hagynak jóvá. Szóval ha valaki ugyanazt a hibát követte el, mint én, de nálam kevésbé szerencsés helyzetű, akkor először is el kell kezdenie fizetni a büntetést, ki kell töltenie az űrlapot, és várnia kell, amíg válaszolnak. A Társadalombiztosítási Hivatal (Social Security Administration) szándéka az volt, hogy büntesse azokat, akik nem íratkoztak fel hatvanöt éves korukig – de csak azokat, akik számára a büntetés nem okoz nehézséget. Ha az én ügyemet intéző ember érti a szándékot, könnyen megállapíthatja, hogy én nem úszom meg a büntetést, ám másokat futni hagyhat anélkül, hogy

végig kellene járniuk egy bonyolult folyamatot (fantasztikusak azok az űrlapok...), és meg kellene várniuk, amíg hosszas nehézségek árán ugyanarra az eredményre nem jutnak.

Az a harmadik intézményi ciklus problémája, hogy a technokraták túlzott mérnökösködése általában nagyon észszerű megoldásokat teremt, de csak az élet minden területén jelentkező végtelen számú egyéni sajátosság figyelmen kívül hagyása árán. A nagyvállalatok fel tudnak venni lobbistákat, hogy megváltoztassák magát a tervezési folyamatot. Az egyének számára viszont nincs hova folyamodni. Elvesztették a pártfőnököt, aki hozzáférést biztosított a kormányzathoz. A tisztesség ára a tehetetlenség. A technokraták alternatívája előre nem látott kárt és rugalmatlanságot idéz elő egy olyan társadalom igazgatásában, amelynek az alapítás óta lételeme a rugalmasság, anélkül hogy a korrupció lehetőségét kizárná. A tervezőasztalon szerkesztett szabályozáshoz nem lehet folyamodni, a rendszer működtetőinek pedig nincs felhatalmazásuk a parancsnok szándéka alapján egyéni mérlegeléssel élni.

Úgy látom, hogy a negyedik intézményi ciklusban gyökeresen módosulni fog a technokrata megközelítés, és lehetővé válik, hogy a kormány szándékát minden szinten észszerűen hajtsák végre. A kevesek által olvasott és még kevesebbek által érthető végeérhetetlen szabályozás helyett újra be kell vezetni a józan ész fogalmát. A kormányzás mérnöki szellemű rugalmatlansága nem számol a hihetetlenül fontos kivételekkel, és nem teszi képessé a polgárt arra, hogy kérelemmel forduljon a kormányához, emberi módon, emberi lényhez. Lincoln elnöksége alatt a kérelmező hétköznapi polgárok az elnök irodája előtt vártak jogorvoslat eredményében. Ez mostanra lehetetlenné vált, a polgárok sérelmeire

biztosított jogorvoslati lehetőségek pedig kimerülnek a rendszer elleni tombolásban. A hadseregben alkalmazott modell megoldást kínál erre a problémára.

A másik fő kérdés a negyedik intézményi ciklus kezdetén megoldást találni a – miként az előző fejezetben kifejtettem – fő csatateret jelentő egyetemek problémájára. Az egyetemek átalakítása ugyanolyan fontos lesz, mint megtalálni a kormányzás új alapelvét a szövetségi kormány számára. A szövetségi kormány valamilyen módon támogatja a legtöbb egyetemet, amelyek közül a szövetségileg garantált diákhitelek a legbőkezűbbek. Ezek a hitelek teszik lehetővé, hogy az egyetemek növeljék a tandíjakat és más költségeket, tudva, hogy a diákhitelek hozzájuk igazodnak majd. Ez növeli a diákok által visszafizetendő tartozást, és fokozza a szövetségi kormány kitérttségét. Az, hogy néhány elit egyetemen jogosult valaki kormányzati ösztöndíjra vagy akár tandíjmentességre, nem változtat azon, hogy azoknak, akiknek a szülei nem tudják kifizetni a tandíjat, a diákhitelek kínálják a bevett megoldást.

Az első csata a diákhitelekről fog szólni, amelyek állománya már most nagyobb összeget tesz ki, mint a nagy kockázatú jelzáloghitelek 2008-ban. A diákhitelrendszer vége vagy módosítása hirtelen korlátozni fogja, hogy milyen mértékben képesek az egyetemek emelni a tandíjat, illetve kérdésessé teszi, hogy egyáltalán szinten tudják-e tartani a költségeiket. Az egyetemeknek csökkenteniük kell extravagáns kiadásait. Hatalmas mennyiségű pénzt tudnak felszabadítani a kivételesen értékes területek eladásával és azzal, hogy egyszerűbb épületekbe költöznek. Egy európai egyetemre látogatva az amerikaiakhoz képest spártai épületek tárulnak a szemünk elé.

Az oktató és kutató tanárok különválasztásával tovább lehet spórolni. Összességében a legtöbb amerikai professzor kevés vagy semmilyen jelentős kutatást nem végez. A közhiedelemmel ellentétben kifejezetten nagy hatású tanár lehet valaki bármilyen jelentős tanulmány publikálása nélkül is. E tanárok óraszámát tovább kell növelni, ezzel csökkentve a költségeket. A kutatási programokat általában nem az egyetem működési költségeiből finanszírozzák, hanem kormányzati vagy alapítványi pénzből – ennek nagy részét viszont elvonják az egyetemek működési költségeire. A kutatásra szánt összegeket kutatásra kell fordítani. Az oktató professzorok összpontosíthatnak a kiváló tanításra, és nem kell úgy érezniük, hogy a látszat kedvéért pseudokutatókat kell folytatniuk.

A mérhetetlenül drága létesítmények eladása és az oktatók munkamegosztása radikális változásoknak tűnnek. Az ötödik társadalomgazdasági ciklusban ugyanilyen radikálisnak tüntek a vállalkozók nagyvállalatokhoz intézett kihívásai. A negyedik ciklusban a veterántörvény látszott radikálisnak, a harmadikban pedig a tisztán aranystandard bevezetése. A második ciklusban radikálisnak számított a banki törvények nyugati telepések igényei szerinti átalakítása. Az első ciklusban pedig maga az Egyesült Államok gondolata volt radikális. Minden ciklus változtat valamin, ami megingathatatlanul állandónak tűnik. A tudás korában a tudást termelő és oktató intézményeknek meg kell változniuk. Ez az Egyesült Államokban a szokásos munkamenet része.

Az egyetem körül vívott küzdelem ideológiai harc lesz, amely meg fogja határozni a hatodik társadalomgazdasági ciklus politikáját. Politika alatt nem bal- és jobboldali politikát értek, bár a modern liberalizmus elvei átszövik a technokrácia ideológiáját.

Az egyetem a technokrácia otthona abban az értelemben, hogy biztosítja a szakértelmet és az érdem megítélésének alapjául szolgáló bizonyítványokat, és úgy van kialakítva, hogy a bizonyítványok között hierarchikus sorrend legyen. A felvett diákok számát korlátozza a hely szűkösége és a professzorok kapacitása. A spártaí tér lehetővé teszi a hallgatók számának növelését, és fokozza a professzorokkal szembeni elvárást. Sőt, több professzor felvétele is lehetővé válik, ami továbbnöveli a kapacitást. A Harvard évente kétezer diákot vesz fel. Miért nem ötezret? Persze ha a Harvard ennyit venne fel, akkor veszítene a presztízséből – a diákok által szerzett tudás viszont nem feltétlenül csökkenne.

Az egyetemek ideológiája végső soron a székhelyet illető büszkeségen és a státuszon nyugszik, és ritkán kell igazolnia magát. Az elitnek nevezett egyetemek gyakran nem tudják meghatározni, hogy az általuk kínált tudás milyen szempontból múlja fölül a „gyengébb” egyetemek által kínáltat. A kutatási teljesítményre hivatkoznak, amely számít, de önmagában nem felsőbbrendű. A felfelé irányuló társadalmi mobilitás kétféleképpen érhető el: az elit egyetemek megnyitásával, ahogy a veterántörvény esetében is történt, vagy az elit státusz megkérdőjelezésével és ezáltal az egyetemek racionális újraértékelésével. Így valószínűbb térkép készülhetne a kiválóságról, a Harvard és a Stanford diplomája pedig minőségileg nem különbözne lényegesen a Texasi Állami Egyetemétől. Idővel ez megtörné azt a tendenciát, hogy a jó társadalmi kapcsolatokkal rendelkezők a Stanfordon és Harvardon erősítik meg társadalmi státuszukat. Ebből két előny származik. Először is megkönnyíti a felfelé irányuló társadalmi mobilitást, lerántva a leplet arról a vitatható állításról, hogy a Yale és Harvard oktatása felsőbbrendű más egyetemekéhez képest, és ez vál-táshoz vezetne a bizonyítványok értékében. Másodszor lehetővé

tenné, hogy a különböző osztályok szabadabban keveredjenek, ahogy a második világháború után is történt. Ez lerombolná a korlátokat.

Furcsának tűnhet az egyetemre mint e ciklus válságának a harctérére fókuszálni. De az egyetem egyre ellentmondásosabb, egyszerűen belső értékei, illetve az etnikai – és nem feltétlenül az intellektuális – sokszínűség hangsúlyozása miatt. De a változás nem ebből adódik, hanem abból, hogy támadás indul a felfelé irányuló társadalmi mobilitást korlátozó rendszer ellen. Ez a csata pedig végül átformálja az amerikai társadalmat.

Az egyetemmel kapcsolatos gondok szorosan összefüggnek a technológia fejlődésével. Erről fogunk elmélkedni azzal kapcsolatban, hogyan fog festeni a világ 2040 és 2080 között gazdaságilag és társadalmilag, és hogyan fog kinézni az intézményi keretrendszer a század hátralévő részében. Végig fogjuk nézni a folyamatot az új ciklus kezdetétől annak érett szakaszáig.

A negyedik intézményi ciklus kialakulásával párhuzamosan a 2030-as években a hatodik társadalomgazdasági ciklus is létrejön. Jusson eszünkbe, hogy ez az új ciklus az ötödik társadalomgazdasági ciklus végén jelentkező problémákkal fog megküzdeni. Fontos, hogy ezekre ne mint véletlenekre vagy mint tévitételekből fakadóakra, hanem mint sikerek következményeire tekintsünk. Amikor piramist építész, úgy kell megtervezned az egyes szinteket, hogy a következő szintet megfelelő időben kezd megvalósítani.

Érett szakaszába érve minden egyes társadalomgazdasági ciklus aranykor, gyémánttal a közepén. Az „aranykor” és a „gyémánt” kockázatos metafora, de az Egyesült Államok fejlődésére gondolva minden egyes ciklusnak volt egy az országot átformáló

egyedi tulajdonsága és egy fordulópont, amely felé a ciklus haladt.

Vegyük az ötödik ciklust és az 1990-es éveket; a pezsgő pillanatot, amikor a mikrochip kiterítette a lapjait, a Szovjetunió összeomlott, és az amerikai hatalom a világ fölé emelkedett. A politikai és társadalmi feszültségek sisteregtek ugyan, de nem lobbantak lángra.

Vegyük az 1950-es éveket a negyedik ciklusban, amikor az ország földrajzát átalakították a sugárhajtású repülők, televíziók és államközi autópályák, lehetővé téve az amerikaiak számára, hogy addig nem ismert dolgokat lássanak, és olyan távoli helyekre jussanak el, ahova korábban lehetetlennek számított. Ez volt Eisenhower fantasztikus közhelyességének egy évtizede.

Vagy menjünk még visszább az időben: az 1890-es években, a harmadik ciklus folyamán vált az Egyesült Államok a világ legnagyobb ipari hatalmává; az 1840-es években, a második ciklusban érte el végső földrajzi kiterjedését; a 19. század első évtizedében, az első ciklusban lett Louisiana Amerika része, és ekkorra épültek meg az Appalache-hegységen át a Nyugat felé vezető utak.

A ciklusfordulók után mindig aranykor vette kezdetét, amelynek a közepén egy kicsi, de káprázatos gyémánt ragyogott. Ezek a pillanatok határozták meg az időszak hátralévő részét. Most a következő kérdésekkel szembesülünk: mi lesz a hatodik ciklus aranykora, és mi lesz a gyémánt a közepén?

Az aranykor nem az egyetemes harmónia, korlátlan öröm vagy a tragédia hiányának az időszakát jelenti. Emberek vagyunk: nem tudjuk elkerülni a tragédiát, a szenvedést és a dühöt. Az aranykor olyan periódus, amely a szokásos és lehetséges fájdalmak ellenére mégis valami rendkívülit alkot. Athénra és a reneszánszra mint

aranykorokra emlékezünk. E korokat is áthatotta az emberi állapot, a rabszolgaságtól a szegénységen keresztül a háborúig, cselészövésig és gyilkossáig. De ilyesmi mindig előfordul. A történelem aranykoraival kapcsolatban nem arra emlékezünk, ami minden korban közös, hanem arra, ami különleges volt bennük. Az Egyesült Államokat a rendkívüli szüntelen újrafeltámadása teszi egyedivé. Valami olyannak a ciklikus újjászületése, ami az örökös boldogtalanság, harag és szegénység felhalmozódó rétegei ellenére újabb aranyréteget von a piramisra. S az a rendkívüli, hogy mennyivel enyhülnek vagy akár meg is szűnnek a negatív és fájdalmas jelenségek ezekben az időszakokban. Minden ciklus kezdetét és végét a kudarc és a katasztrófa fémjelzi. Az Egyesült Államok mégis minden egyes alkalommal újraalkotja önmagát: talán nem tökéletes formában, de önmagát káprázatosan felülmúlva születik újjá.

A ciklust meghatározó „gyémántpillanat” az eddigiek alapján két-három évtizeddel az új ciklus kezdete után következik be, ami azt jelenti, hogy a 2050–2060-as évekre várható. Addig kialakul a hatodik társadalomgazdasági ciklus szerkezete, az aranykor után pedig megkezdődik az elkerülhetetlen hanyatlás. A következő ciklus lényegének megragadásához meg kell tudnunk, mikor kerül sor erre a pillanatra. Ehhez pedig azt kell megértenünk, milyen értelmet fognak nyerni a korábban felsorolt problémák.

A hatodik ciklust keretező pénzügyi probléma a gazdasági rendszerben felhalmozott tőkefelesleg és annak elosztása lesz. A felesleg az ötödik ciklus sikeréből és a mikrochipgazdaság éretté válásából származik. Mint többször is említettem, nagy gondot jelent, hogy rengeteg a rendelkezésre álló pénz, és kevés a vagyongeremtésre alkalmas befektetési lehetőség. A pénz egyenlőt-

lenül oszlik szét: a társadalom felső felénél összpontosul, s minél feljebb megyünk, annál koncentráltabban. Az alacsony kamatlábak miatt nincs túl sok értelme a pénzt bankokban vagy alacsony kamatozású kötvényekben tartani. A befektetők ahelyett, hogy tartogatnák a pénzüket, inkább vásárolnak – például ingatlant. Emiatt a lakó- és kereskedelmi ingatlanok ára és a bérleti díjak is megemelkednek. Ez problémát jelent a medián kereset alatt élők számára, akik nem vagy legalábbis nem arányosan részesedtek a felhalmozott vagyonból. A medián kereset alatt élők az ingatlanárak emelkedésével így képtelenek vásárolni, az alsó középosztálybeliek pedig gyakran bérelni sem tudnak.

Az uralkodó politikai erőt a medián alatti keresetűek és a felső negyedbe tartozók fogják adni, a maradék pedig megoszlik a két csoport között. A visszavonulóban lévő, Reagan-kori szabadpiaci csoport – az eredményekre összpontosító, feltürekvő osztály – ideológiailag átrendeződik, s immár a jövedelmek, sőt a megszerzett vagyon újraelosztását akarja. Az ötödik ciklust meghatározó kulturális háborúk folytatódnak, de már nem gazdasági követelésekhez fognak kapcsolódni, hanem sokféle téma köré fognak szerveződni.

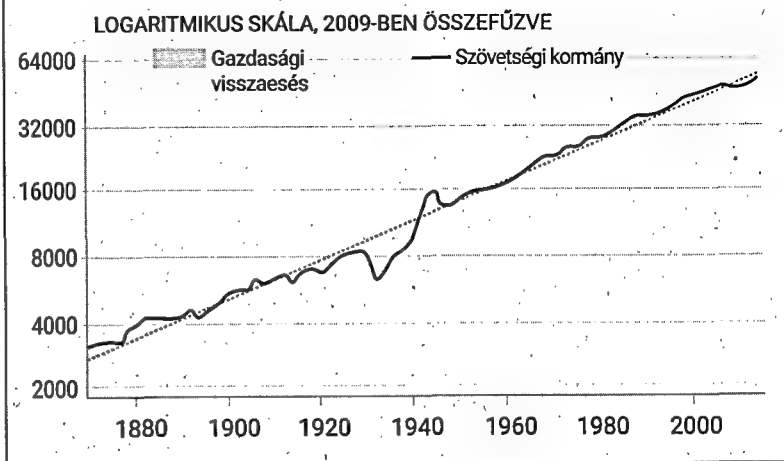
A történelem során megfigyelhető, hogy a ciklusfordulók problémáira az Egyesült Államok gyakran az adótörvény módosításával válaszol, hiszen ez a vagyoneelosztás és az árak problémakörének kézenfekvő megoldása. Ennek ellenére az USA-t hatalmas és kiszámítható fejlődés jellemzi. A 279. oldalon található ábra a GDP 1880–2010 közötti növekedését mutatja. Ebben az időszakban csak a nagy gazdasági világválság idején történt jelentős és látványos visszaesés, ám ennél fontosabb a következetesen érvényesülő növekedési minta. Az Egyesült Államok fo-

lyamatosan és jelentős mértékben fejlődött, s e mintázat kontextusában a korábban említett ciklusokban tapasztalt minden visszaesés eltörpül. A koncepció szintjén az Egyesült Államok által megálmodott nagy piramis is így néz ki.

Nincs okunk azt hinni, hogy változás állna be ebben a trendben, és minden okunk megvan feltételezni, hogy folytatódni fog – az amerikai lélek mániás depressziós természete ellenére is. A félelem, hogy a jólét időszaka után veszély leselkedik ránk, továbbra is kísérteni fog, ahogy ez uralkodó vezérmotívumként körünkben is újra és újra felmerül. A ciklusok csúcspontjain az lesz a közvélekedés, hogy minden veszély megszűnt, de e hit szilánkokra törik, mihelyt apróbb nehézségek merülnek fel.

Az Egyesült Államok GDP-növekedése

Egy főre jutó GDP az Egyesült Államokban

Így a gazdaságpolitikában bekövetkező váltásra a megszokott gazdasági fejlődés keretrendszerében kerül majd sor. De elkezdet kialakulni egy mélyebb társadalmi valóság, amely meghatározza az amerikai társadalom egy új szükségletét, és megteremti az új technológiát, a társadalmi szerkezetet és magának a kornak a szövetét is.

A következő társadalompolitikai ciklus kulcsproblémája demográfiai lesz. Amint *A következő 100 év* című könyvemben is írtam, az egyik központi problémát a születések számának csökkenése és a várható élettartam meghosszabbodása jelentik. 2018-ban az Egyesült Államok születési rátája a valaha volt legalacsonyabb értékre süllyedt. Minden etnikum esetében csökkent a születésszám.

Talán ennél is fontosabb, hogy a statisztikai hivatal adatai szerint drámaian megnövekedett a várható élettartam. Ez a születéskor várható élettartamon érhető tetten, amely egy évszázad alatt megduplázódott: nagyjából negyven évről körülbelül nyolcvan évre. De még ennél is jelentősebb a hatvanöt év feletti várható élettartama, hiszen így kiiktatjuk a csecsemőhalandóság tényezőjét. A hatvanöt éves férfiak 50%-a megéri a nyolcvanöt éves kort. Ez az arány 9,2%-kal magasabb, mint 2000-ben volt. A nők 50%-a pedig megéri a nyolcvanhat éves kort. Összehasonlításképp: 1900-ban a férfiak és nők fele nem érte meg a negyvenhetedik életévét (ezek a számok a fehérekre vonatkoznak; az afroamerikaiak esetében konzisztensen két évvel alacsonyabbak a számok).

A várható élettartam tehát növekszik, a születési ráta esik, és ez a folyamat elsöprő valószínűséggel folytatódik tovább. A várható élettartam növekedését az orvostudomány fejlődésé-

nek és az ipar visszaszorulásának köszönhetjük. Az ipari tömegtermelés folyamatos jelenlétet kívánt meg a gyárakban, ami fizikailag kimerítő volt, és igencsak megnehezítette, hogy az ember egészségesen éljen. Az ipari gazdaság visszaszorulásával, illetve a szolgáltató és technológiai iparágak felemelkedésével általánossá vált az igyekezet az egészség megőrzésére. A káros szenvedélyek – például a dohányzás – visszaszorulnak, és szokássá vált egyre több figyelmet fordítani a testedzésre és táplálkozásra. Az egészségfókusz egyre jobban el fog terjedni. Ezzel párhuzamosan fel fog gyorsulni az orvosi kutatások fejlődése. A Betegségmegelőzési Központok (Centers for Disease Control and Prevention) adatai alapján 2000 és 2014 között 44%-kal nőtt a századik évüket betöltők száma.

A születések számának csökkenése szoros összefüggést mutat a fogamzásgátlással elérhetővé tett születésszabályozással, a városiasodással és a csecsemőhalandóság visszaszorulásával. A kulcs a városiasodás. A földműves és korai társadalmakban fontos volt a sok gyermek, akik már fiatalkorukban termelékennyé válhattak. A korai ipari társadalmakban is hasonló volt a helyzet. Az érett, városi társadalmak számára viszont a gyermekek csak kiadásokat jelentenek. A várható élettartam meghosszabbodásával drámaian kitolódott a serdülőkor – ha olyan periódusként határozzuk meg, amikor az adott személy már nemzőképes, de még nem tudja biztosítani a megélhetését. A korlátlan gyermekáldás elszegényíti a családot, és kevesebb gyermek is ki tudja elégíteni a felfenntartási szükségleteket.

Észre kell vennünk azt is, hogy a család újradefiniálásának korai szakaszát éljük. Az első szakasz jelentette annak az elképzelésnek a végét, amely szerint a menyasszonynak szűzen kellett

házasodnia. A második szakaszban kezdett elfogadottá válni a házasság előtti együttélés. Jelenleg a szexualitás és a család újrafogalmazásának közepén járunk. A heteroszexuális házasságot összetartó és azt elengedhetetlennek tartó erőt a mezőgazdasági és ipari élet valósága jelentette. A gyerekek születése a férfi és nő jogi elköteleződését, valamint az e rendszeren kívül esők elszigetelését igényelte. Az iparosodás nyomásának csökkenésével, a születésszabályozással és az átlagos gyerekszám minimalizálásával felszínre kerülnek a társadalmi nemi tényezők, a házasság intézménye pedig opcionálissá válik.

A hagyományos házasság összeomlása és a párkapcsolatokhoz fűződő óriási bizonytalanság van kibontakozóban. Egyes tanulmányok a szexuális aktivitás és az érzelmi elköteleződés hanyatlásáról és ehhez hasonlókról számolnak be. Mindebből a szabadságtól való szorongás következik. Ha nincsenek irányadó szabályok, akkor azzal a problémával szembesülünk, hogy nem világos, mit kell tennünk. Ez az élet mélyen gyökerező rituáléinak alapvető újrastrukturálását jelenti, ami a tradicionalisták heves ellenállását váltja ki. Ez, bár csökkenő mértékben, a hatodik ciklus politikájában is szerepet fog játszani. A hagyományos házasság gazdasági szükséglet volt, amely a vallási meggyőződésekkel is egybeesett. A gazdasági szükségszerűség kötelékeinek eloldódásával a születési ráta is nyilvánvalóan csökken.

Ugyanakkor a folyamatot ellensúlyozza a megnövekedett várható élettartam. További 20%-os emelkedés egy olyan csoportot fog létrehozni, amely ideiglenesen kompenzálni tudja a népességcsökkenést. De ehhez az élettartam önmagában nem elegendő. Le kell győzni a leépülést okozó betegségeket, amelyek az idősek csoportját jelenleg az erőforrások jelentős fogyasztóivá teszik.

A gyorsan ölő betegségek gazdaságilag fenntarthatók. A termelésre képtelen emberek életben tartása viszont gazdasági terhet jelent.

Ezért áttörő forradalomra van szükség az egészségügyi célokat szolgáló biológiai kutatásokban. És amint a korábbi ciklusok esetében láttuk, ez az igény hajtja majd a technológiai termelékenységet. Fel kell számolni egy sor betegséget, például az Alzheimer- és a Parkinson-kórt, valamint más olyan betegségeket, amelyek miatt nemcsak csökken az idősök aktivitása, hanem még meg is terhelik a társadalom és a gazdaság erőforrásait. Ehhez azonban a mostaninál sokkal jobban meg kell értenünk a mögöttes biológiai folyamatokat. Utána pedig szükség van a kezeléseket költséghatékonyan végző egészségügyi rendszerre.

Erre a korábban leírt, decentralizált és agilis irányítási módszer alapelveit alkalmazó szövetségi kormány lehetne az egyik válasz. A kormány az orvostudományi kutatások első számú finanszírozója, és a probléma mérete és – társadalmi és személyes – fontossága miatt igény adódik az agilis alapkutatásra. Másodszor, olyan egészségügyi rendszert kell alkotni, amely nem a jelenlegi túlcentralizált, túlbonyolított szövetségi modellt követi, hanem a töredezettség és a mikromenedzsment bénító hatását kiiktatva képes rendelkezni az erőforrások felett.

Minden szinten lazulni fognak a kötelékek. A szövetségi kormány szoros és fullasztó kötelékeit széttépik, s a mikrochip sem fog többé a csúcstechnológia jelképének számítani. Felbomlik az Egyesült Államokat olyan országokhoz kötő szövetségi rendszer, amikhez az USA-nak kevés érdeke fűződik. Amerika irányt fog váltani – mint minden új ciklus kezdetén. Így lesz ez az egyéneket összekapcsoló kötelékekkel is. Az embereket a hagyományok

kötik össze, a hagyományok pedig rituálékká válnak. A legfontosabbak, az élet – a születés, a házasság, valamint a férfi és a női mivolt – rituáléi megkopnak az ötödik ciklusban. A szexualitás újraértelmezése az egyik erő, amely megváltoztatja a házasság jelentését. A társadalmi nem fogalmának, azaz annak az újradefiniálására irányuló kísérlet zajlik, hogy mit jelent nőnek, s mit férfinak lenni. A férfiak és nők egymás iránti kötelességeinek a megváltozásával a megélhetés, a takarékoskodás stb. jelentése is módosul. Az egyes kötelességek megváltozása következtében minden kötelesség megkérdőjeleződik. Ez először felszabadít, utána viszont magányossá tesz: például olyan ellenfelek ellen játszol videojátékokban, akikkel sohasem találkoztál.

A rituálék összeomlása nem tarthat örökké. A külső elvárások nélkül élt élet terhe kezdetben felszabadító, de el is bizonytalaníthat azzal kapcsolatban, hogy mit is kellene tennünk. A férfiak valaha tudták, hogy az ő feladatuk szembeállni a szívtelen világgal, és küzdeni a megélhetésért. A nők valaha tisztában voltak vele, hogy az ő feladatuk otthont teremteni a férfinak és gyermekeiknek ebben a szívtelen világban. Továbbra is dönthetnek így, de a döntési lehetőség nem kötelesség. A régi kötelességek összeomlóban vannak, a hatodik ciklus pedig új felfogást teremt arról, hogy milyen is lesz az élet új rendje. Ezek mind a ciklus fő problémáihoz, a csökkenő születésszámhoz és a meghosszabbodó várható élettartamhoz kapcsolódnak. A rituáléink a korai halál és a gyors szaporodás köré épültek. A halál várható időpontja viszont kitolódik, a gyerekvállalás pedig választási lehetőség. Emiatt a család hagyományos fogalma átalakul. Milyen emberi kötelességeink vannak egymás iránt, amikor az élet közel egy századnyi hosszúra nyúlik, és a gyerekvállalás csak egy lehetőség a sok közül?

Ez visszavezet korábbi témánkhoz, az Egyesült Államok feltalálásához. Az alapítók egyensúlyt akartak teremteni a szabadság és a kötelességek között. Számukra ez politikai kérdés volt. A hatodik ciklusban viszont ez egzisztenciális kérdés lesz, amely meghatározza, hogy kik vagyunk mi mint egyének. Az Egyesült Államoknak ezzel komolyabban kell szembenéznie, mint más országoknak, mivel az amerikai vagyon rengeteg lehetőséget teremt, s e lehetőségek száma végtelen lesz.

Ezt testesíti meg a közösségi média. Ez a névtelenség birodalma, ahol többször is újrafeltalálhatod magad. Olyan hely, ahol hallhatnak, de nem tudják, ki vagy. Ez jelenti a közösségi média végzetes problémáját is. Végző soron bármilyen távolság vált is elérhetővé a mikrochippel, az emberi lények tudni akarják, kivel beszélnek. Ez nem túl mély, de mégiscsak olyan igazság, amelyet a közösségi média hívei szem elől tévesztenek. Minden médiumnak megvannak a maga pillanatai. A harmadik ciklusnak ott volt a rádió. A negyediknek a televízió, az ötödiknek pedig a számítógép. Minden lépésnél egyre inkább a közvetítő rendszerre, nem pedig a többi emberre irányult a figyelem. Ha ma bemész egy kocsmába, nem látsz egymással vitákozó vagy flörtölő embereket. A férfiak és nők csak ülnek a telefonjaikba bújva.

De van itt egy furcsaság. A televízió magába szippant. A mobiltelefon összekapcsol. Szó se róla, ezt különös és példátlan módon teszi. Az sms-ezés túllépett a telefon elsődleges célján: az egymással való beszélgetésen, azon, hogy halljuk egymás hangját. De akármilyen eltorzult legyen is a kapcsolat, a telefon és annak megszálott használata rávilágít a mások utáni sóvárgásunkra. Ez az emberi kapcsolatok karikatúrája, de a kapcsolat iránti vágy jelzője is. Nem a telefon szakította el a kötődéseinket, hanem a változó valóság. A telefon és még az sms is annak a megteste-

sítói, hogy az ember egyszerűen nem akar egyedül lenni. A közösségi média túlságosan anonim ahhoz, hogy a hatodik ciklus társadalmi alapja maradjon. Az emberi kapcsolat viszont, ha kóppottan és zűrzavarosan is, még mindig fontos sarokpont.

Ha a ciklus központi elemei, a születés és a halál rituáléi romokban hevernek is, a baráti kapcsolatok utáni éhségünk nem veszett el, és folyamatosan a felszínre tör. A távirat feltalálása óta a technológia áll a kommunikációnk fókuszában. Ebből kifolyólag azt várnánk, hogy a hatodik ciklusban egy újfajta kommunikációs technológia kerül majd a középpontba. De nem így lesz. Azért nem, mert a kommunikáció elérte azt a pontot, ahonnan már nincs tovább. Immáron annyira elenyészett a hatékonysága, hogy képtelen kielégíteni az emberi élet érzelmi szükségleteit. Valójában az fog történni, hogy túllépünk a mikrochipkultúrán, és erőteljesen előretörnek a közösségek – talán nem a régi rituálékkal, de a magány elkerülését középpontba helyező kultúrával. A mikrochippel önmagunkra erőltetett magányosság nem maradhat fenn az emberi kapcsolatokban. Rituálékat kényszerít ránk, mint minden emberi tevékenység. De ezek a rituálék csak függőséget tudnak okozni, kielégülést nem. E téren végül elkerülhetetlenül visszatérünk a múlthoz. Vagy pontosabban szólva: a számítógép korlátok közé szorítása újra életre kelti a múltat.

A mesterséges intelligencia iránti vágy jelenti a végpontot, mivel a legvégletesebb formájában az emberek helyettesítését javasolja. Ha a mesterséges intelligencia képes gondolkodni, akkor helyettesítheti is az emberi ítélőképességet az autózvezetésben. De ezzel a kijelentéssel elvetjük a súlykot. Ahhoz, hogy megalkossuk egy létező valaminek – például az intelligenciának – a mesterséges megfelelőjét, előbb meg kell értenünk, hogyan gondolkodunk.

Az elménk működését senki sem érti igazán. A számítógépek és programjaik kilúgozott logikája még csak a közelében sincs annak, hogy megragadja, hogyan is gondolkodunk. A gondolkodás távolról sem logikus folyamat. Írás közben váratlanul az izgatottság érzésén keresztül felfedezek dolgokat, amelyekről nem tudom, honnan származnak. Amíg nem ismerjük az elménk működését, addig lehetetlen létrehozni az intelligencia analógiáját. Persze használhatunk nagyobb teljesítményű programokat fontos feladatok elvégzésére, de azoknak nem lesznek érzelmei, érzelmek nélkül pedig nincs igazi intelligencia.

A mesterséges intelligencia azonban fontos szerepet játszik ebben a folyamatban. A mesterséges intelligencia szószólói azt gondolják, hogy ez az emberiség győzelmét jelenti majd. A munkahelyek és a számítógép-meghibásodások problémáin túl a mesterséges intelligencia aláásná az emberek egymás iránti szükségletét. A gazdasági és más szükségletek összehoznak minket. Továbbra is összeköt bennünket a tény, hogy mind emberek vagyunk. Ha működne a mesterséges intelligencia, az pont azt az igényt oltaná ki, amely összekapcsol minket. Az emberi intelligencia lényegét a véletlen meglátások és találkozások adják, a mesterséges intelligencia pedig, ha meg lehetne is alkotni, embertelen hatékonyságával szétrombolná ezeket.

A technológia hívei mindig túl hosszú időre extrapolálnak. Amikor a légitársaságok elkezdtek a 707-esekkel repülni, olyan rakétáról álmodtak, amely egy óra alatt megtenné a New York–London utat. Amikor az elektromosság széles körben elterjedt, azt hitték, hogy minden mentális funkciót meg lehet vele magyarázni. A jövő városait ábrázoló, 1930-ban készült képeken kilométer magas tornyokat és égen futó autópályákat láthatunk, fák-

nak viszont nyomuk sincs. Általában három dolog történik. Először is a technológia túlmutat azon, ameddig pénzügyileg és biztonságosan el tud jutni. Másodszor: a megismert technológiát használva azt képzeld, hogy az az egész világot meg tudja magyarázni. Harmadszor pedig elképzelsz egy világot, amely csodásan fest papíron, de rémálom lenne élni benne. Természetesen néhány dolog meg fog valósulni, és sok más vívmány is továbbfejlődik. De ha a következő lépést firtatjuk, akkor a technológia nem jó kalauz. A technológiára gyakran nem olyan reakció érkezik, mint amilyet a technológiai szakemberek látni akarnak.

Ma lázadás zajlik az autó ellen, különösen a városokban, ami egy nemzedékkel korábban elképzelhetetlen lett volna. A hagyományos televíziót elfelejtik. A rövid hullámú rádiót egykor a világ megismerésére használták – manapság viszont már senki nem veszi igénybe. Bámulatos sebességgel tűnnek le a legbiztosabbnak látszó technológiák, az olyan eszközök, amelyek segítségével a dolgainkat intéztük. Mikor kaptál legutóbb táviratot? A számítógép, az internet és a mobiltelefon még egy századig velünk marad, ahogyan az autó is. De amint utóbbi csupán eszköz ahhoz, hogy eljussunk ide vagy oda – nem úgy, mint korábban, amikor az önazonosságunk részét képezte –, a mikrochipalapú technológiák is el fogják veszíteni a varázsukat, és egyszerű eszközzé fognak válni. Erre pedig a hatodik ciklusban fog sor kerülni.

E célból meg fog indulni egy társadalmi, majd egy politikai mozgalom. A magány az egyik leghatalmasabb erő a világon. Az emberek megbetegszenek, s én például tudom, ki fog gondoskodni rólam, ha ez velem történik. Amikor a most harmincas éveikben járok, akiknek nincs gyermekük és talán párjuk sem, öregedni kezdenek, és még fél évszázad hátra van az életükből,

választ kell adjanak erre a kérdésre. És a pillanat, amikor felismerik, hogy nincs rá válaszuk, rémítő lesz. Felszabadító dolog egy hosszú életet leélni anélkül, hogy bárkinek is szüksége lenne rád, és hogy senkit nem érdekel, élsz-e, vagy halsz, de idővel láthatóvá válnak e felszabadulás borzasztó következményei.

Nem a technológia fogja megoldani a társas magány problémáját. Ez az állapot személyes kétségbeesést idéz elő. És ahogy az ötödik ciklus társadalmi mozgalmat hozott létre, amely véget vetett a hagyományok, elvárások és rituálék egész sorának, úgy fog a hatodik ciklus, elfogadva a régi hagyományok összeomlását, újakat teremteni. Nem a halál előtti utódnemzés sürgető kényszere, hanem egy könnyedebb felismerés miatt: abból, hogy lehetőségeid vannak, végső soron az következik, hogy választanod is kell közülük. A túl korai halálhoz hasonlóan az egészében megöregedésnek is megvannak a veszélyei. Erről fog szólni a hatodik ciklus társadalmi zűrzavara.

A kapcsolatok valamiféle ritualizálása felé kell elmozdulnunk ahhoz, hogy kiszámíthatóságot vigyünk az életünkbe. Minden emberi társadalomnak megvannak a rituáléi, és közülük sok a család és a tágabb csoportok iránti kötelességgel kapcsolatos. Nem ismerek olyan társadalmat, ahol ne létezne a család, ez pedig mindenütt kötelességekkel jár együtt. Kiszámíthatatlan, hogy milyen családok és kötelességek alakulnak majd ki, de a család célja – a gyereknevelésen, a betegek ápolásán és a munkamegosztáson kívül – az, hogy kielégítse az emberek társaság iránti éhségét. Az új formák általában a háborúból születnek, amikor a társadalom romokban hever, és új rendet vezetnek be. Ebben az esetben több választási lehetőség is rendelkezésre áll majd, ami a ciklus szelleméhez illő rugalmasságot biztosít. Az a gyanúm, hogy ez a rend tartalmazni fogja a közelmúlt hagyományait is.

A rituálék természetük szerint a hagyományokból erednek, a hagyományok pedig a múltba nyúlnak vissza. A hagyományok tisztelőinek pedig ugyancsak természete, hogy az alapelveiket és rituáléikat egyetemessé akarják tenni, előbb a meggyőzés, utóbb a törvény segítségével. Más szavakkal, az új rituálék – bizonyos mértékig a régieket utánozva – jogi tekintélyt akarnak maguknak szerezni. Ezek lehetnek vallásiak, ám szekulárisként vannak tálalva. A házastársak számára vonatkozó szabályok, a vagyonhoz fűződő jogok válás esetén és a gyermekek sorsa mind erkölcsi értékekkel kapcsolatos szekularizált előírások. A hatodik ciklus közepe táján a felemelkedő új értékek politikai formát is öltenek majd.

A küzdelem két területen zajlik majd. Először is az adózási szabályokat érinti. A magas jövedelmekre kivetett adókulcsok a hatodik ciklus elején emelkednek. Ám az új orvostudományi fejlesztésekhez hatalmas mennyiségű magánbefektetésre lesz szükség. Az egészségügyi alap kutatásokat a szövetségi kormány finanszírozza. Ebből aztán új gyógyszerek vagy kezelések fejleszthetők, de ebben a folyamatban a szövetségi kormány hagyományosan nem játszik szerepet, az egészségügy újrastrukturálása után pedig egészen biztosan nem is fog. Rendelkezésre fog állni a befektetők tőkéje, de szűkös lesz, és emiatt az adózási szabályoknak újra meg kell változniuk.

A hatodik ciklus első nemzedéke, amelyet ezredfordulós nemzedéknek hívunk, akkorra az ötvenes éveit fogja taposni. Ideológiailag, legalábbis a baloldaliak, ellenezni fogják az adókulcsok csökkentését, mivel az a személyes gazdagodást segíti elő. De az élet meghosszabbodásából adódó betegségek kezelésébe fektethető tőkét ez az adócsökkentés teremti meg. Az önérdek felül fogja

írni az ideológiát. Ahogy az adócsökkentés adta a mikrochip-gazdaság hajtóerejét, a 2050-es évek egészségügyi átalakulását is ez fogja katalizálni.

Az ezredfordulós nemzedék gyermekei fel fognak lázadni a korábbi generációk gyökértelensége ellen. Ők lesznek azok, akik divatjamúltnak tartják a számítógépeket és az internetet, a szoros családi kapcsolatokat pedig modernnek. Ők is az állam kényszerítő erejével akarnak majd érvényt szerezni kialakuló közös értékeiknek. Minden ciklusra jellemző az erkölcsi célok törvénybe foglalásának kísértése. Az idősebb korosztály megdöbben, hogy az ifjabb nemzedékek elvetik a mikrochiphez való ragaszkodásukat, és elborzadnak, hogy bizonyos fokig visszatér életükbe a rend és a rituálé. Az idősebbek a 2020-as években legyőzött régi technokrácia maradványai lesznek, a fiatalabbak pedig, akik korábban egymással ellenséges csoportok tagjai voltak, létrehozzák a saját pártjukat. Nem tudni, és lényegtelen is, hogy ki lesz demokrata és ki republikánus. Ők a technokratákat legyőző szövetség utódai, akiknek néhány évtized alatt sikerül teljes körű önazonosságot kialakítaniuk, és akik jogot formálnak a hatalomra. Mihelyt hatalomra kerülnek, megjelennek a hetedik társadalomgazdasági ciklus előfutárai is.

Egy témát eddig szándékosan nem érintettem: a globális felmelegedést és az éghajlatváltozás problémáját. Nem azért, mert nem fontos, hanem mert leegyszerűsítő, személyeskedő vita tárgya lett (márpedig ilyen vitában nem szívesen veszek részt), és mert számomra megfejtethetetlenül összetett.

Először is, az éghajlat nyilvánvalóan változik. Az az általános elterjedt nézet, hogy bár az éghajlat a múltban is drámai változásokon ment keresztül, ennyire drámai változások azért

mégsem zajlottak. A paleoklimatológia (a történelem előtti idők éghajlatának tudománya) által kínált bizonyítékok alapján ez a helyzet, és mivel hozzáértés híján ezt nem vitathatom, ezért elfogadom.

Másodszor, úgy tűnik, hogy az éghajlatváltozást az emberi tevékenység okozza. Ha a változás sebessége valóban olyan gyors, mint amilyennek tűnik, akkor nem ismerek más erőt, amely okozhatná.

Harmadszor, nem tudom, hogy fog kinézni a világ attól függően, milyen mértékű felmelegedés következik be. Az a gond, hogy az előrejelzés a modellezéstől függ (amelyről viszont tudok egy keveset), a változás sikeres modellezése pedig azon, hogy értjük-e az összes változót, alapvető kölcsönhatásaikat és az újabb erők hatását a változókra. Ahhoz, hogy ezt megtudjuk, átfogóan kell értenünk és modelleznünk az éghajlat működését. Az éghajlat működésére vonatkozó tudásunk hihetetlen mértékben tárgult, de továbbra is rengeteg az ismeretlen, különösen a változók elkülönítésével és a légkörbe került új változók hatásának mérésével kapcsolatban.

Világos, hogy az éghajlat változik, és hajlandó vagyok megfontolni azt az állítást, hogy végzetes irányban, de nem vagyok róla meggyőzve. A legtöbb sajtóközlemény nagyon szűk fókuszú, néhány változót vizsgáló tanulmányokra alapoz. Ezek önmagukban meggyőzően érvelnek az ember számára ártalmas fejleményekről. De mivel az éghajlatról nincsen átfogó modellünk, lehetséges, hogy egy ismeretlen változó megkérdőjelezi az eredményeket. A rendszer egésze talán mást eredményez, mint amit az egyes részek alapján sejteni lehet.

Továbbá a negatív kimenetel gondolatát az egész világra alkalmazzák, pedig az összetett rendszereknek általában a hatásaik

is komplexek. Például tudjuk, hogy a Szahara valamikor gazdag és termékeny vidék volt. Azt is tudjuk, hogy most sivatag. Tételezzük fel, hogy az emelkedő vízszintű óceánok elárasztják a part menti városokat, de a Szahara és más kietlen vidékek újra virágzani kezdenek. Jó vagy rossz lenne ez a kompromisszum az emberiség számára? Olyan modell mindenestre nem létezik, amely a világ éghajlatáról szóló viták gerjesztése helyett pontosabb előrejelzéseket adna.

Ez mindig arra emlékeztet, hogy 1970-ben a Római Klubnak; ennek a tekintélyes csoportnak a tagjai azt mondták, hogy a népességrobbanás 2000-re globális éhezéshoz fog vezetni. Nem vészmadárokodtak. Az élelmiszer-termelés és népességnövekedés alapján az előrejelzésük pontos volt. Mégsem vált valóra, mert a Római Klub nem számolt az élelmiszer-kínálat Norman Borlaug csodamagvainak köszönhető drámai növekedésével. Másodszor, nem jelezték előre a születésszámok általuk számításba sem vett erők miatti csökkenését sem. A népességrobbanással kapcsolatos egyetemes hiedelmet az cáfolta meg, hogy nem kalkuláltak olyasmivel, ami később megtörtént (a csodamagvakkal), illetve egy olyan folyamattal (a születésszámok csökkenésével), amelynek akkoriban már a nagyon korai szakaszában jártunk.

A népességkatasztrófát előrejelzők a rendelkezésre álló adatokból dolgoztak. A népesség növekedése megugrott, míg az élelmiszer-termelés stagnált. A modell, amelyet vizsgálni kellett volna, túlságosan tág és összetett volt ahhoz, hogy menedzselni lehessen. Nem tudom, tévednek-e, akik az éghajlatváltozásról beszélnek. Azt viszont tudom, hogy a népességrobbanáshoz hasonló modellek általában hibásak. Ezért az éghajlatváltozást én nem építettem bele a modellembe, mert nem tudom, hogyan kellene.

Ez az én hibám, mivel, noha az éghajlat változik, és valószínűsíthetően elsősorban emberi tevékenység miatt, nekem kevés fogódzkodóm van azzal kapcsolatban, hogyan hathat ez Amerika délnyugati vagy északkeleti részére.

Azért is hagytam figyelmen kívül a témát, mivel egy nagy horderejű tett végrehajtása globális erőfeszítéseket igénylő politikai ügy, és meggyőződésem, hogy ilyenre nem fog sor kerülni. Hatalmas költségekkel járna az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése érdekében átstrukturálni az életet, s ezt nem hagyhatjunk figyelmen kívül. Egy ilyen döntés az életminőség jelentős romlását idézné elő például Kínában is, ahol az ország nagy részének életminősége folyamatosan veszélyben forog.

Az újonnan fejlődő országok azért nem fognak váltani, mivel nem élnék túl a változásokból eredő instabilitást. A fejlett ipari világban két politikai probléma adódik. Először is, senki sem állítja, hogy a katasztrófára a következő évben kerül sor. A legtöbben annál kevésbé aggódunk, minél később következik be ilyen esemény. Az éghajlatváltozás nem biztos, hogy megtörténik, és ha mégis, akkor erre várhatóan a halálom után kerül sor, tehát én nem fogom megfizetni egy bizonytalan megoldás árát – hangzik az érvelés. A második ok, hogy leginkább azok aggodalmaskodnak az éghajlatváltozás miatt, akikben az emberek a legkevésbé bíznak. Az éghajlatváltozásban a többség ezeknek a személyeknek a legújabb kísérletét látja arra, hogy megragadják az állami hatalmat, és szabályozzák az polgárok viselkedését. Ennélfogva az előrejelzésemben nem szerepel az éghajlatváltozásra adott globális válasz, mert ilyenre szerintem nem fog sor kerülni.

Ha már itt tartunk, hadd terjesszek elő valamit, ami nagy szerepet játszhat a probléma megoldásában. Az éghajlat változik,

ezt emberek okozzák, de az éghajlat rendbetételének az árát senki sem akarja megfizetni. A zöldtechnológiák nem képesek kielégíteni az ipari-fogyasztói társadalom szükségleteit. Az én elképzelésem a Nyugat-Texasban tesztelt rakétákhoz kapcsolódik. Az elektromos energiát előállító erőművek szennyezését űrbeli napenergiával lehetne kiváltani. Az űrben végtelen mennyiségű napsütés és bőséges tér áll rendelkezésre gyors kollektorok számára. A kollektorok a napfényt mikrohullámokká alakítják, és visszalövik a földön található hatalmas transzformátorokba, amelyek azt használható elektromossággá alakítják. Ez véget vetne a szénhidrogének túlzott használatának és talán az éghajlatváltozás veszélyének is.

Az űrbeli napenergia ötletét *A következő 100 év* című könyvemben fogalmaztam meg, s most kezdem azt gondolni, hogy valóra válhat. Hadd vessem fel tehát ismét ezt a javaslatot. Ezt az energiát kiaknázni sokkal olcsóbb volna, mint felére csökkenteni az energiafelhasználást, nem robbantana ki forradalmat, és már rendelkezésre álló technológiát alkalmazna. A modellektől függetlenül tanácsos volna megtennünk.

Konklúzió: Az amerikai kor

A 2026-os évnek nagy jelentősége lesz az Egyesült Államok számára. Kétszázötven évvel a Függetlenségi nyilatkozat aláírása után leszünk: kétszázötven éve lesz annak, hogy az amerikai telepesek népnek nyilvánították magukat, és elindultak egy olyan úton, amely háborúhoz, valószínűtlen győzelemhez és az Alkotmány megírásához vezetett, amely révén a nép rendszert is teremtett. Mindez 1776. július 4-én kezdődött, a történet pedig, mint megmutattam, megkülönböztetetten és egyedülállóan amerikai módon ma is kibontakozóban van.

Az a legkülönlegesebb mindebben, hogy mivé vált Amerika: egy harmadik világbeli országból a világ vezető hatalmává. Amerika állítja elő a világ éves termelési értékének közel negyedét. Hadereje – bölcsen vagy sem – a világ minden pontján tevékenykedik. Katonái több mint 150 országban teljesítenek szolgálatot: a legtöbben kisebb kiképzési műveletekben, néhányan pedig a csa-

tamezőn, de küldetéstől és létszámtól függetlenül, ami döbbenetes szám.

Az alapítóknak az volt a szándékuk, hogy az Egyesült Államok új korszakot nyisson. De mindenkinek vannak szándékai, amelyekről nem hisszük, hogy valóra válnak. Vajon az alapítók olyannak képzeltek-e az Egyesült Államokat közel kétszázötven éve, amilyen most? Jefferson és Washington esetében látok erre utaló jeleket. Az iróniára hajló Franklin számára ez valószínűleg kicsit túlzó gondolat lett volna. John Adamst és James Madisont valószínűleg jobban foglalkoztatták az adott pillanat problémái, mint a tetszetős álmok. De mégis megtörtént. Amerika birodalommal vált, annak ellenére, hogy a Brit Birodalom ellen kelt fel. Lehet, hogy e férfiaknak más volt a szándékuk, mást vártak. De ebben az esetben, ami megtörtént, annak meg kellett történnie.

Az amerikai birodalom alapja nem a hadsereg és még csak nem is a gazdaság. Hanem a rock and roll, a „Santa Barbara” feliratú pólók és a New York Yankees baseballsapkák. A nemzetközi konferencia, amelyen húsz különböző országból érkeznek résztvevők, és amelyen mégis mindenki tökéletesen beszél angolul, mert ez az egyetlen közös nyelv. És legfőképpen a kizárólag angolul létező számítógép és a programozási nyelvek. Az, hogy az emberek megvetik vagy akár utálják az Egyesült Államokat, és mégis azt remélik, hogy a gyermekeik amerikai egyetemre járnak majd.

Egy birodalom alapját nem a fegyverek adják – ezt Hitler és Sztálin képtelen volt felfogni. A pénz és a vele járó irigység teremti meg. De a pénznél és fegyvereknél is fontosabb a technológia, amely a jövőt jelképezi, és a kultúra, amely a kortársak-

hoz szól. Minden tartós birodalom az elme és a lélek birodalma; olyan birodalmak, amelyeket mások utánózni vágnak.

Az Egyesült Államokat nem azért alapították, hogy birodalom váljon belőle. Mégis az lett. Az amerikai forradalom óta a „birodalom” kifejezés elítélendőnek számít. De kétféle birodalom létezik. Az egyik kizárólag a kizsákmányolásra épül – ilyen birodalmat próbált teremteni Hitler. A másik fajta szintén hasznos húsz a helyzetéből, de egy mindenki számára gyümölcsöző, szimbiotikus kapcsolatrendszert is létrehoz. A birodalmat nem karhatalmi erő tartja össze, hanem azok az előnyök, amelyekhez a gyarmatok lakói így hozzájutnak. A Római Birodalom meghódított tehát más népeket, ám a birodalomhoz tartozás vágya, ha nem is egyetemes, de nagyon elterjedt jelenség volt. Ugyanez mondható el a Perzsa Birodalomról is: a birodalom hódítóból a gazdasági növekedés, a kereskedelem és a béke örvévé válik, s ez másképpen nem következhetett volna be. A birodalom a kulturális transzfer és fejlődés eszköze is.

Azzal, hogy az Egyesült Államok – közönséges módon és emelkedettebb értelemben is – követendő nemzetté vált, az alapítók szándékát teljesíti be. Ők közel kétszázötven évvel ezelőtt egy új kor teremtéséről beszéltek. Az új kor az amerikai kormányzati rendszer erkölcsi értékeire és ezek folyamányaira épült. A kormányzás köztársasági formája ma már szinte egyetemes, bár távolról sem tökéletes, ahogy az Egyesült Államok sem teljesen hűséges alapítóihoz. De amint La Rochefoucauld fogalmazott: „az álszentség a gyarlóság tisztelgése az erény előtt”. Az általános tökéletlenség ellenére a világ nagy része köztársaságnak mondja magát – ironikus módon még a monarchiák is. Lehet, hogy egyesek lábbal tiporják a jogokat, amelyekről az alapítók beszéltek,

de akik így tesznek, általában tagadják a tettüket. A baseball-sapkák, programozási nyelvek és repülőgép-hordozó flották valójában mind ennek a nagyon tökéletlen, tényleges és nagyszerű elvi győzelemnek a jelképei. Az alapítók gondolatainak és szavainak köszönhetően nagyon megváltozott a világ.

Az Egyesült Államok azzal a problémával néz szembe, hogy olyan alapot kell találnia, amely képes fenntartani az 1992-ben kezdődött, gyökeresen új amerikai kort. Ez a kor legalább egy évszázadig tart majd, még ha az Egyesült Államok nem barátokozott is meg az új hatalmi helyzetével, és nem fejlesztett hozzá stratégiát. Az USA-nak azzal a kihívással kell szembesülnie a világban, hogy fenntartható birodalmi politikát alakítson ki egy olyan országban, amelyben a ránk jellemző ciklikus folyamatok révén szüntelenül gyarapszik a hatalom, a vagyon és az innováció. Az Egyesült Államoknak egyrészt hasonlóvá kell válnia más nagy hatalmú nemzetekhez. Másrészt nem szabad feladnia az országot belülről hajtó alkotóerőt és energiát.

1992 előtt Amerika stratégiája az volt, hogy a haderejével érvényesítette az érdekeit. A legnagyobb győzelmét a második világháborúban aratta, amikor legyőzte Németországot és Japánt, kiterjesztette uralmát az Atlanti- és a Csendes-óceánra is, megvédve így az Egyesült Államokat egy esetleges megszállástól, ha a nukleáris háborútól nem is. A második világháború óta az Egyesült Államok következetesen ugyanazt a stratégiát alkalmazza, mint birodalommal válása előtt. A Sivatagi Vihart leszámítva a második világháború óta egyetlen háborút sem tudott megnyerni. A sikeres birodalmak a lehető legkevesebb haderőt vetik be, és az érdekeik fenntartásához a helyi népek közötti feszültségeket aknázzák ki. Britannia nem százezér fős seregek-

kel tartotta fennhatósága alatt Indiát: a helyi hatalmi egyensúlyt használta ki.

Az amerikai birodalom kialakulása egybeesett Amerika leg-hosszabb és sok szempontból legkevésbé sikeres háborúival: a dzsihádisták ellen folytatott háborúkkal. Szeptember 11. után az Egyesült Államok hadműveleteket kezdett Afganisztánban, helyi erőket támogatva és vásárolva meg, hogy szembeszálljanak az al-Káidával. Idővel azonban ezeket felváltotta saját szárazföldi hadereje, a háború pedig áterjedt Irakra is. A nagyon is egyszerűnek induló háború megnyerhetetlenné s egyszersmind Amerika otthoni életét kimerítővé és eltorzítóvá vált. Az irreguláris hadseregek ellen vívott és ezért erőfölénnyel megnyerhetetlen birodalmi háborúk kimerítik a háterszágot.

Ez rámutat az Egyesült Államok éretlenségének problémájára. Egy érett nemzeti stratégia minimalizálja az összetűzéseket, mivel a világ 150 országában jelen lévő birodalom végtelen sok konfliktus lehetőségével néz szembe, s háborút is gyakrabban indítanak az ellenfelei. Ez megfoszthatja a nemzetet lendületétől. A világ erőforrásaihoz, piacaihoz és innovációihoz való hozzáférés viszont dinamikus társadalmat hoz létre. A birodalmi szerepet nem lehet feladni, de egyszerűen elfogadni sem: éretten kell menedzselni.

A birodalmak alapja az érettség, és az Egyesült Államoknak el kell érnie ezt a stabil állapotot. Amerika belső életének viszont nem ez az alapja. Az általam bemutatott ciklusok folyamatosan visszatérnek a kezdethez, és minden ciklus újrafeltalálja, hogy mit jelent Amerika. A problémák minden intézményi és társadalomgazdasági ciklus érett szakaszában válságba fordulnak, a megoldást pedig az újrakezdés jelenti. A külpolitikában szük-

séges körültekinvés és a ciklusokat jellemző rendszeres kiérlelési szakaszok között eredendő feszültség munkál.

Mint bemutattam, a 2030-as években kezdődő új ciklusok megoldják a jelenlegiek problémáját, és újakat termelnek ki. Erre a társadalomgazdasági ciklus esetében 2080-ban, az intézményi cikluséban pedig nagyjából 2105-ben kerül sor. Nehéz életszerűen elképzelni, milyen kudarcok vezetnek e két ciklus végéhez. Értethető lenne, ha a társadalomgazdasági ciklus azért bukna el, mert szembe kell néznie az élettartam radikális változásával, amely a már az ajtónkon kopogtató új technológiáknak lesz köszönhető. Az idősök bölcsek. Érzik, hogy mi az emberi lét lényege, mely dolgok fontosak, s melyek nem. Nem mindig friss a tudásuk, és nem feltétlenül használják a legújabb technikákat. Egykor lenyűgözött a számítástechnika. Nagyjából egy évtizeddel ezelőtt viszont elvesztettem az érdeklődésemet iránta. A fiatalabbak nálam sokkal többet tudnak róla. Én a magam részéről arra jutottam, hogy a számítógépek kevésbé fontosak, mint a szeretet, sőt még akadályozhatják is a szeretetre való képességet. Nos, ezt hívhatjuk bölcsességnak vagy gögnek is, de tudásnak semmiképpen sem. Azzal, hogy az amerikaiak egyre tovább élnek, az ország lehet, hogy egyre bölcsőbbé válik, viszont egyre kevesebbet tud. Mivel a tudásnak lényegi szerep jut a ciklusok előrehajtásában, könnyen előfordulhat, hogy a 2080-as válság az idős lakosság jelentős súlya miatt következik be, akik egészségesek, és tele vannak bölcsességgel, de képtelenek túllépni a jelenlétük és hatalmuk miatt kudarcba fulladó cikluson.

Ami az intézményi ciklust illeti, a szövetségi kormányban megformálódó megoldás a belső működésben bekövetkező változáson alapul: a rugalmatlan szabályozás egyre inkább átadja a helyét a döntéshozók belátásán alapuló döntéseknek, a legalacso-

nyabb szinttől a legmagasabbig. Ezenkívül fel fognak támadni a helyi politikai rendszerek, amelyek célja képviselni az egyes embereket, akik a szövetségi kormányhoz fordulnak különböző ügyeikkel, és számonkérni a szövetségi kormány teljesítményét. Ez megoldja a jelenlegi problémákat – a később felmerülőket viszont nem. A jelenlegi intézményi rendszer megszabja a szavazók alsó korhatárát, a felsőt azonban nem. Azzal, hogy a várható élettartam tovább nő, a születésszám pedig alacsony szinten stabilizálódik, a lakosságban az idősök felé tolódnak el az arányok. Az ő érdekeik nagyban különböznek a fiatalabb szavazókétól. Az idősök a hosszabb élettartamból következően a jelenleginél nagyobb választói tömböt alkotnak majd. Ráadásul az Egyesült Államok ciklikus természetéhez szükséges dinamizmus elszivároghat a rendszerből. Az idősök termelékenyek lesznek, de a kreativitás egy bizonyos formája csak a fiatalokban lelhető fel. Egy ponton, gondolhatnánk, talán felvetődik a kérdés, hogy legyen-e a szavazati jognak felső korhatára, vagy legyen-e bizonyos kor felett kisebb súlya a szavazatoknak. Az öregkor meghosszabbodása sokféle következménnyel jár, és lehet, hogy ezen fordul majd meg a 21. század története.

Az Egyesült Államok a demográfia természeténél fogva érettebbé válik. Ezzel az érettséggel együtt jár a külpolitikához szükséges bölcsesség is. A bölcsességből viszont hiányzik az az energia, amely ellenállóképessé teszi az Egyesült Államokat, és amely a ciklusokhoz vezet. Bizonyos szempontból ez a feszültség húzódik az alapítás szívében. Az alapítóknak megfontolt külpolitikájuk volt. Lehet, hogy a szívük a francia forradalomhoz húzott, de Britanniával kereskedtek, és az Egyesült Államok érett gondolkodására vall, hogy Anglia mellett kötelezte el magát. Ugyanakkor a ciklusok folyamatosan visszaviszik az Egyesült Államokat

egyfajta újjászületéshez, és minden egyes ciklusban észrevehetünk bizonyos szintű, az érett ciklus szilárd alapjainak megkérdőjelezéséhez szükséges meggondolatlanságot.

Az alapítók érett és megfontolt férfiak voltak – a nemzet viszont éretlen és meggondolatlan. Kalandorokból és kockázatvállalókból állt, olyan emberekből, akik oda özönlöttek, ahol a lehetőségek adódtak, és olyan életet éltek, amelyet akartak. Minden magunk mögött hagyott ciklus ellenére ma is nagyon hasonló a helyzet. Rengeteg család szakadt szét, mert a szülők és gyermekek egymástól száz és ezer kilométerekre találtak maguknak karriert és lehetőségeket. Az Egyesült Államokban újra feltalálhatod önmagad, éppúgy, ahogy új helyre is költözhetsz. És persze el is pusztíthatod magad, másokat is magaddal rántva.

Ez teszi egyedivé az Egyesült Államokat más országokhoz képest. Minden országban megvannak a vadság elemei, de a káoszt egyik sem intézményesítette úgy, ahogy az Egyesült Államok. Az egyéneket jellemző vadság tükröződik a ciklusok vadságában. A valóság felforgatására születnek: új és addig példátlan megoldásokat hoznak létre, amelyek nagy része szerte a világon elterjed. A ciklus a saját sikerébe és gyengeségébe fullad bele, miközben fékevesztetten felforgat mindent, ami korábban szilárd volt, ám könnyűnek találtatott. Az Egyesült Államok olyan ország, amely beillesztette a forradalmat az alapítás keretrendszerébe, és minden szinten intézményesítette a bátorságot.

Ennek a kultúrának a technológia a szíve. Ez nemcsak Amerika jellemzője, de mégis velejéig amerikai tulajdonság. Arthur Koestler Sztálin tisztogatásairól szóló könyvében arról elmélkedik cellájában a főszereplő – mivel hónapok óta nem olvasott

újságot –, hogy vajon mi történik a világban. Azon tűnődik, feltalálták-e már az időutazást az amerikaiak. Ez érzékelteti, hogyan gondolkodott Amerikáról a világ már az 1930-as években is. Amerika nagyszerű művészet, mély gondolatok és briliáns stratégia nélküli ország, amely mégis rendkívüli technológiai bravúrokra képes.

A következő új technológia az lesz, amely meghosszabbítja a várhatóan egészségben élt élettartamot. A csökkenő népesség világában ez megoldandó probléma, s a tudomány kínálja majd rá a megoldást. De, mint mondtam, ez új problémát teremt. Hiszen bármilyen életerősek és egészségesek legyenek is, mégiscsak arról lesz szó, hogy az idősek irányítják a nemzetet. A birodalom irányításához szükséges bölcsesség uralkodik, de ugyanez a bölcsesség meg is bénítja az Amerikát előrevivő ciklusokat. A fiatal tudatlanság teszi a lehetetlent lehetségessé, azzal, hogy nem tudja, mi számít lehetetlennek, és azzal, hogy nem lehetetleníti el a vakmerő döntéseket, hanem valóra váltja őket. Ebben a vakmerőségben rejlik a jövőnk.

A negyedik intézményi ciklus jól illik az egészséges, öregedő lakossághoz. Arról szól majd, hogy hétköznapi józan ész és bölcsesség uralja a kormányzást. Ez fenyegetést jelent a társadalomgazdasági ciklusokra, mivel az életkor a perspektívaérzéssel jár, miközben Steve Jobs és Henry Ford nyaktörő bátorságára lenne szükségünk. A soron következő ciklus problémája abból adódik majd, hogy az orvostudomány megoldja a népességcsökkenés problémáját, de ezzel az országot mélyen megosztó társadalomgazdasági válságot teremt.

Más országok ezt másképpen fogják kezelni. Az Egyesült Államokban viszont az fog történni, ami ilyenkor szokott: a pol-

gárok egy évtizeden át hevesen acsarkodnak egymás ellen politikailag, s ezt gazdasági és társadalmi válság is kíséri: az idősök és a fiatalok ellentéte az innováció problémájával együtt instabilitáshoz vezet majd. Végül a politikai folyamat megoldást talál, és a korábbi ciklust bálványozó, bukásra ítélt elnököt olyan követi, aki learatja a babérokat azért, mert ő elnököl az új ciklus és annak megoldásai felett.

Amerika olyan ország, ahol viharoknak kell megtisztítania az utat a csönd előtt. Az amerikaiak a jelen és a jövő megszállottjai, és nehezükre esik emlékezni a múltra, ezért úgy vélik, soha nem létezett az általuk tapasztalathoz fogható barbár és feszült kor. Azt hiszik, hogy minden össze fog omlani, és gyűlölik azokat, akiket felelősnek tartanak – akik persze mindig azok, akikkel nem értenek egyet. Ez az önelégült önbizalom és a megvetettek iránti olykor gyilkos gyűlölködés időszaka lesz. Aztán a rendelkezésre álló nyersanyagot felhasználva érvényre jutnak a történelem mintázatai. Az amerikai hatalom fennmarad a világban, mivel egy ilyen ország hatalma, az óriási gazdaság és hadsereg, illetve a csábító kultúra nem indul hanyatlásnak mások gyűlölete miatt. Minden birodalmat utálnak és irigyelnek. A hatalmat viszont egyik sem csökkenti.

Amerika alapításának állandó elemei – a jogaink és az Alkotmány – hivatottak megfontoltságra és vakmerőségre is bátorítani az országot. E kettő kombinációja tette lehetővé az Egyesült Államok stabilitással és káosszal elegy fejlődését csaknem kétszázötven éven át. Nincs jele annak, hogy ez véget érne. A jelenlegi vihar nem több, mint ami Amerika történelmének és az életünknek ebben a szakaszában normális.

Köszönetnyilvánítás

Könyvem megírása öt évig tartott, s ezalatt sok-sok adósságot halmoztam fel. Nem tudom eléggé megköszönni azoknak, akik azzal töltötték az idejüket, hogy művemet jobbra tegyék. Szeretném különösen megköszönni Marvin Olaskynek, Bill Serrának és David Judsonnak, akiknek nem volt kötelező elolvasniuk ezt a könyvet, mégis örömmel megtették, és kezdeti fázisaiban is kifejtették a véleményüket a munkáról. Köszönet illeti továbbá a Geopolitical Futuresnél dolgozó kollégáimat, akiknek kevesebb választási lehetőségük volt, ennek ellenére nagyon segítőkészek bizonyultak. Hadd említsem meg külön Antonia Colibasanut, Allison Fedirkát és főleg Jacob Shapírot. Stacy Haren, a Geopolitical Futures grafikusa alapos és kiváló munkát végzett a könyv ábráival és térképeivel.

Jim Hornfischer az előző négy könyvem ügynökeként egyelőre még nem adta jelét annak, hogy feladná, tehát nagy köszönetet mondok neki azért, ahogy engem és a kiadót is kezelte. Jimtől

mindig kapok visszajelzést a kézirataimra, még akkor is, ha nem kérem.

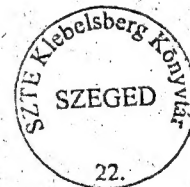
A legfontosabb személy, akinek köszönetet mondok, Jason Kaufman, a Random House szerkesztője, akivel immáron ötödik könyvemen dolgoztunk együtt. A legmésszemenőbb hálám illeti a kiváló szerkesztésért, és azért, hogy nem dobja be a törülközőt, amikor kritikus részekkel kapcsolatban nem értünk egyet. A helyettes szerkesztőnek, Carolyn Williamsnek is köszönöm, hogy sokkal olvashatóbbá tette a könyvet. Mindkettőjüknek mérhetetlenül sokkal tartozom.

Nagyrabecsülésem gyermekeimnek és unokáimnak, akiknek a türelme, hogy az ünnepeket és nyaralásokat „a könyv” írásával töltöm, végre kifizetődött. Egészen a következőig!

Köszönetet mondok végül szeretett Meredithnek, aki nélkül egyetlen könyvem sem kezdődne el vagy fejeződne be.

A szerzőről

George Friedman a geopolitikai előrejelzésekre szakosodott Geopolitical Futures alapítója és elnöke. Korábban a globális hírszerző cég, az általa 1996-ban alapított Stratfor elnöke volt. Friedman hat könyv, többek között a magyarul is megjelent, *The New York Times*-bestseller *A következő évtized* és *A következő 100 év* című kötetek szerzője, ezenkívül a Gallup Corporation főtanácsadója. A texasi Austinban él.

X 365841

GEORGE FRIEDMAN

VIHAR A CSÖND ELŐTT

2026-ban az Amerikai Egyesült Államok születésének 250. évfordulóját fogja ünnepelni. Egy olyan államról beszélünk, amelyet bár nem birodalmi szándékkal alapítottak, de azzá vált, s amelyet minden hibája ellenére ma is nagyon sokan tekintenek példának és igazodási pontnak a nemzetközi politikai életben. A fiatal amerikai birodalom – mely a soft powernek sokkal többet köszönhet, mint a fegyvereinek – most formálódik. A történelemben az a nyolc évtized, amely a második világháború óta eltelt, s amelynek köszönhetően a Szovjetunió megszűntét követően az USA hegemon világhatalommá vált, nagyon rövid idő, és természetesen tele van ellentmondásokkal. Ám az amerikai hegemonia nem a fegyverek uralmán, hanem a technológia kultuszán, nem a gazdasági erőn, hanem az angol nyelv globális használatán, nem a nemzetközi politikai befolyáson, hanem a szabadság és ellenállás, a megfontoltság és vakmerőség jellegzetesen amerikai kultuszán nyugszik. Az amerikai létforma ma is vonzó, függetlenül attól, hogy a világ csendőrije sikeresen zárja-e le katonai akcióit, vagy sem. Friedman ugyanakkor arra is figyelmeztet, hogy mindezek a külső és belső viharok megtisztítják a terepet: a ma konfliktusait szükségszerűen egy megnyugvási állapot váltja majd fel, amelyben a jelenleg megkérdőjelezett értékek újra megerősödve segítik majd hozzá a világot és az Egyesült Államokat ahhoz, hogy betölthesse történelmi hivatását.

3950 Ft

MCC
PRESS